

Így indult újra az élet

Részletek Ott Györgyné önéletrajzi írásából

Bizonyára nem kordokumentumnak szánta életéről, családtagjainak sorsáról és lakóhelyéről, Soroksárról papírra vetett sorait a 86 éves **Ott Györgyné** emlékirata mégis az lett: a háború előtti, alatti és az azt követő évtizedek hiteles krónikája egy jó szemű és kiváló tollú asszony jóvoltából. Fia, **Ott Sebő** ajánlotta fel közlésre a kéziratot. Lapunk részletet ad közre az írásból, amely a Soroksári füzetek sorában, könyv alakban is megjelent.

Éppen vasalok, jön a Józsi sógorom, Józsi fia. Soroksárról biciklivel. És már a kiskapuban kiabált Sebőnek, aki éppen az udvarban volt: „Jön ám most az apukád!” Szaladtam ki, hát hoz két levelet, vagyis egy lapot, amit Gyuri Máramarosról írt: „Rövidesen veletek leszek!” A másik levélben a Magyar Dolgozók Pártjának budapesti központjából értesítik a hozzátartozókat, hogy „a hozzátartozójuk hazajön, úton van, rövidesen otthon lesz”. Három és fél év után végre viszontláthatom! Sírtam, örültem, remegtem. Rögtön félretettem minden munkát, fogtam a táskámat: gyerünk Pestre, a Nyugatiba! Útközben vettem zsömlét, kiflit, szalámit és gyümölcsöt. Ha Gyuri éhes lesz, tudjak valamit adni.

Bementem a Nyugatiba, és kérdeztem, mikor jönnek a foglyok? Azt válaszolták: holnap, vasárnap este. Vettem egy Hadifogoly Híradót. Névsor volt benne a hazatérőkről. Igen, Gyuri neve is ott szerepelt! „Ott György, született 1908-ban, lakik Soroksár, Róza u. 5.” Na, most már biztos, hogy jön. Jön tehát a hadifogoly-szerelvény, de mindenki csak azt mondta: holnap este. Hát én hazamegyek, nem ülhetek itt holnap estig. Fél tizenkettő volt, amikor hazaértem. Nem szóltam senkinek, csak mentem hátra a kisszóbába, és lefeküdtem.

Reggel Elza felébred, és mondja a bátyámnak: a Tercsi nem jött haza. Mondja a Feri dehogynem, hallottam éjjel hazajönni. Elza hátrakiabált, miért jöttem haza, mikor a foglyok mindig reggel érkeznek? Ezek egyszerűen hazudtak neked, látod, most nem leszel ott, amikor megérkezik. Nekem több se kellett, kaptam a táskámat, gyorsan fel a ruhát, és rohantam. Mikor újból beérek a Nyugatiba, megint csak azt mondják, hogy este 6 órára jön az első szerelvény. Ácsorogtam egy darabig, de olyan nehezen múlt az idő, hogy én mégsem maradtam ott,

Ott Györgyné és Ember Mária a soroksári Tánccsics Mihály Művelődési Házban (Fotó: Barátság archívum, Bajtai László felvétele)

hanem elmentem a Tűzoltó utcába a Róza néniékhez. El akartam mondani a nagy újságot, de olyan rosszul lettem, hogy le kellett feküdnöm a sezlontra. Fájt a fejem. Adtak egy port és elaludtam. Egy óra-
kor felkeltettek ebédelni, akkor már jobban éreztem magam. De rettenetesen ideges voltam, és nem volt már maradásom. Fél ötkor már nem bírtak velem. A *Szmegrovszki* Jani unokabátyám és annak a felesége, a Franci is jöttek velem. Pont öt óra volt, amikor odaértünk a teherpályaudvarra, de már rengeteg volt a nép. Kordon volt felállítva, és a kötélen túlra nem mehetett senki, mert ott jönnek majd a foglyok. Pont hat órakor szép lassan befutott a vonat. Valahol egy csoport a Himnuszt énekelte. Az ablakokból integettek, a lépcső tele volt rongyos, fekete emberekkel. Kiabálás, sírás-rívás. Az asszonyok magasra emelték a kezükben tartott fényképeket, a foglyoknak mutogatták, és kérdezték: „Nem látta?” „Nem ismerte?” Elöttem állt egy asszony, a fia nevét kiabálta, nem látta még őt, csak kiabálta a nevét, hogy az megismerje az anyja hangját. Én meg haragudtam rá, nem kellene annyira kiabálni. Amikor megláttam az *Ullman* Pistát, persze, én is kiabáltam: „Pista, Pista, nem láttad az én Gyurimat?” „De, jön ő is.” Ő meg kérdi: „Nincs itt az én Jankám?” „Hát én nem láttam.” Akkor meg jön a *Köber* Jóska, mind jönnek lassan, és réved a szemük a tömegen, nem látnak-e ismerőst. Jóska-tól is kérdeztem, hol van Gyuri. Mondja: „Mögöttem jön valahol.” Akkor az én szívem már a torkomban

dobogott. Istenem, mindjárt itt lesz! Ágaskodok, lábujjhegyre állok. Látom, hogy jó messze hátul egy nagyon alacsony, fekete ember közeledik. Ő az, ő az! Nem bírtam hallgatni, messziről integettem és kiabáltam: „Gyuri! Gyuri!” Mikor meglátott, elsédült, úgy kaptam utána. Azt hittem, beteg, de nem. Nem tudta, hogy itthon vagyok, Magyarországon. „Nem számítottam arra, hogy te itt fogsz várni engem. Egész úton arra gondoltam mindig, hová menjek? Szóval nem tudta, hogy itthon vagyunk. (Németországból, kitelepítés után szökött vissza fiaival Magyarországra. A szerk.) Kérdezte, a gyerekekkel mi van? Hát ők a taksonyi búcsúban vannak. A kérdéseknek nem volt se vége, se hossza. Hónapokon keresztül mindig csak meséltünk egymásnak. Aztán a Janiékkal mentünk a Róza nénihez. Ott volt a Gyurinak két öltöny ruhája, amit kintről küldtem vissza. A szürke nyári öltönyt mindjárt felvette. Az ő fekete göncét a táskájába dugtuk. Evett valamit, és mentünk Harasztiba. Feriékhez hazaérve látjuk, hogy nincs otthon senki. Ezt én tudtam. A göncöket leraktuk a padlásfölgáróba, és mi is mentünk a búcsúba.

Mikor a Feriéktől kijövünk, látok a homokdombok felől három fiút jönni. Mondom: „Gyuri, jönnek a gyerekek.” Erre elkiáltja magát: „Igyi szudá!” Felelnek a srácok: „Nyeponyémáj”. Akkor ismerték csak fel az apjukat a hang után, és kezdtek el szaladni felénk. Persze a nyakába kapaszkodtak: „Apuka, apuka!” A Jani meg, a bátyám fia a hátára csimpaszkodott. Volt sírás, volt nagy öröm. A fiúk aztán mentek haza, mi meg tovább Taksonyba. Mondták a gyerekek, hogy Feri bácsi és Elza néni a Juhászékhoz mentek be, a kocsmába. (Akkor a sógorunk az Oberfrank-féle kocsmát bérelte a tanácstól.) Mikor a kocsmára bementünk, látom a Sándort sűrűgni-forogni. Kértem tőle: „Feriék itt vannak-e még?” Sándor is nagyon meg volt lepve, hogy Gyurit látja. Aztán mondja: „Igen, itt vannak, a táncteremben táncolnak.” A Gyuri látja a Ferit táncolni Elzával, és szalad a táncterem közepére: „Sógor, sógor!” Feri otthagyja Elzát, a két sógor összeölelkezik, és örömeikben táncra perdülnek. Én meg sírtam. Mindenki meghiúsítottan nézett minket. Na, aztán előrementünk a söntésbe, és megittunk egy-egy pohár sört, majd elindultunk haza.

Másnap Gyuri rögtön ment a gyárba jelentkezni. Kapott négyheti fizetett szabadságot. Aztán orvoshoz is ment, mert nagyon tele volt reumával. Ez még ma is megvan neki. De az akkori reumás állapota félelmetes volt. A bal vállforgója például csontig le volt soványodva. Ez azért volt furcsa, mert a többi testrészén az izmok egyenletesen feszültek a csontokra, ezen a vállán meg a forgója is kilátszott.

A négy hét szabadság alatt folyamatos volt a sorunk mesélése. Átbeszélgettük a fél éjszakákat. Ha én abbahagytam, ő mondta tovább. Az összes levelet felolvastam neki.

Hamar összeszedte magát, persze, nem a testi gyarapodásra gondolok, hanem arra, hogy levette a lágertempót. Például nem tudott másképpen beszélni, csak kiabálva. Enni meg összevissza evett, amit

elért. Az öltözékére semmit sem adott. Szóval ezekre a viselkedésbeli dolgokra gondolok.

Mi legyen velünk? Ez a kérdés lógott a levegőben. Az életet újból meg kellett szervezni. Semmink sem volt. Feri bátyámmal laktunk hátul, a kis konyhában. Elmentem a volt utcánkbeli szomszédokhoz, ahová egyet-mást átvittem megőrzésre, és elkértem az ágyat. Láttam, hogy nagyon vontatottan és keservesen adják oda. Egyenesen kijelentették, hogy több dolog aztán nincs is náluk. Hát ez nagyon fáj. Nem is annyira a tárgyakban rejlő érték miatt, habár arra is nagyon rá lettem volna szorulva, hanem fáj a csatlódás az én kedves, jó szomszédaimban.

* * *

Közben meg az egyéb izgalmak. Nem voltunk bejelentkezve. A gyerekeknek iskolába kellett volna járniuk, azt a *Boltos Annus néni* intézte el. Ők tanító házaspárként éltek Dunaharaszton. Ők is rokonok voltak.

Gyurkának csak két elemije volt, a harmadik nem volt befejezve, mert azt Németországban abbahagyta. Bizonyítványok nem voltak. A német iskoláról egyébként is hallgatni kellett. Annus néni közbenjárásával felvették Gyurkát a harmadik osztályba, azzal a kitételrel, hogy ha nem megy neki, visszairányítják a másodikba. Ha viszont jól tanul, karácsonykor vizsgázhat, és mehet a negyedik osztályba. Mikor pár hétre rá bementem érdeklődni az iskolába, nagyon meg voltak vele elégedve. A *Godhard* nevű, Felvidékről származó tanító azt mondta, az ő felelősségére át lehet írni Gyurkát a negyedik osztályba. Úgy is volt. Annus néni is figyelemmel kísérte a dolgot, minden tanító kollégát megkért, hogy az ő kedvéért tegyenek meg nekünk mindent, amit csak lehet. Így is történt. Gyurka is kitett magáért, nagyon jól tanult. Szegény Péter bácsi, Annus néni férje, aki akkor rajztanár volt, azt mondta: csodálatos, hogy ez a gyerek, hogy tanul, van esze. Úgyhogy a következő nyáron három hónap alatt letette az ötödik osztályt. Privát úton, ezért ez már 100 Ft-ba került, de megérte, mert átment. Így az egy éves iskolába járás után a hatodik osztályba lett beíratva, és ott osztályelső lett. Sorra kapta az iskolai dicséreteket. Két év múlva, mikor már a nyolcadikba járt, már iskolaelső volt. Az iskolatársai is mind szerették, ott kapta a *Csuli* becenevet. Érdekes módon a középiskolában is így hívták. A *Dunaharaszti Iskolai Csapattanács* elnöke lett, továbbá jutalomként két héttig ingyen üdült a *Csillebérci Üdülőtáborban*. Díszoklevéllel fejezte be a nyolcadik osztályt.

Sebőnek megvolt három polgári osztálya, de a harmadik évfolyamról nem volt vizsgája az azonnali kitelepítés miatt. Mire mi visszajöttünk Magyarországra, a polgári iskolákat megszüntették. Mivel sok ilyen eset volt, mint a Sebőé, a hatóságok két-három éves határidőkitolással engedélyezték a polgári iskolát úgynevezett pótvizsga lehetőséggel befejezni. A tanárok azt mondták, hogy az év október 10-ig lehet kérvényt benyújtani a magánúton való tanulásra, majd a pótvizsga letételére. Beadtuk a kérvényt,

és Sebő privát úton tette le a harmadik és negyedik polgári osztályt. Sok pénzbe került, de a gyerekek jövőjét meg kellett alapozni. Dunaharaszti Sebőt a Glessner Györgyi tanította, aki az ottani polgári iskola matematikatanárának a lánya volt. Mikor befejeztek Sebő tanulmányai, újból el kellett gondolkodni, hogyan tovább? 1949-ben nagyon nehéz volt akár inasnak is elhelyezkedni, pedig a családi tradíciók is erre ösztönöztek minket. A *Sortexbe* nem vették fel lakatosinasnak. A legjobb barátját, a *Vachtelschneider* Janit viszont igen, és ez nagyon rosszul esett neki. Glessner tanár úr volt az, aki nagyon agitált engem, hogy hadd tanuljon Sebő tovább. Azt mondta, egy jó szakmai középiskolába kell beíratni. Sebő nem volt olyan jó tanuló, mint Gyurka. Idővesztéség nincs, mondta a tanár úr, mert azelőtt is 3–4 évet inaskodtak a gyerekek. Írassam be a gyereket a *Textil Technikumba*, négy év után érettségije lesz, és egy jó szakmája. Úgy is lett. A pesti Markó utcai *Textil Technikumba* adtuk be a felvételi kérelmet. 1050, azaz egyezerötven jelentkező volt, és ezekből 150 gyereket válogattak ki. Kevés volt az esély. Augusztus végén, vagyis egy héttel az évnitók előtt kaptunk egy lapot, hogy Sebő az *Aszódi Textil Technikumba* nyert felvételt. Úgy készüljön a család, hogy szeptember 1-jén ott kell jelentkeznie. Nekem persze nem nagyon tetszett, hogy a fiam messzire kerül, de azt mondta Glessner tanár úr, hogy el kell fogadni.

Beletörődtem és készítettem a fehérneműt, meg amit kell, hogy hétfőn reggel indulunk Aszódra. Délután megint jött egy lap, hogy Sebő a Markó utcai *Textil Technikumba* a pótfelvételin felvételt nyert. Megint szaladtunk Glessner tanár úrhoz, és ő még aznap írt egy lapot Aszódra, hogy mivel Ott Sebő Pesten nyert felvételt, lemondja az aszódi lehetőséget. Ez szombati napon történt, és hétfőn együtt mentem a fiammal a Markó utcai komoly iskolába. Sebő nagyon boldog volt, többek között azért is, mert a Markó utcai Reáltanoda valamikor országos hírű intézmény volt. Az ő iskolai előmenetele viszont messze elmaradt a Gyurkáétól. Hiába, szegény Sebő már a negyedik osztálytól kezdve zavaros háborús körülmények között tanult. Többet volt otthon az állandó légiriadók miatt, mint az iskolában.

Mikor Sebő az utolsó évet járta a Markó utcában, Gyurka akkor lett elsős. Ez volt a legnehezebb évünk. Gyurka nagyon szeretett volna orvos lenni, erről akkor a dunaharaszti iskola igazgatója beszélt le, a *Solc* tanár úr. Mert ha orvos kíván lenni, akkor egy általános gimnáziumba kell beiratkozni, és ha azt befejezte, akkor még messze nem biztos, hogy felveszik az orvosi egyetemre. Így viszont mit ér az általános gimnázium érettségije? Inkább menjen egy technikumba, és ha azt elvégezte, még mindig mehet az orvosi egyetemre, mert egy nyári latin különbözeti vizsgát elfogadnak. Ha meg közben elunja a sok tanulást, akkor van egy jó szakmája. Így került Gyurka a *Puskás Tivadar Távközlési Technikumba*.

1949 szeptemberében még mindig nem voltunk bejelentkezve. Nagy nehezen, sok pénz és utánjárás

árán hivatalosan is magyar állampolgár lettem újból. Rá egy hónapra jött egy amnesztia-rendelet, és bárki minden további kérdezősködés és következmény nélkül bejelentkezhetett. Szóval itt rosszul jártunk, mert ha vártunk volna egy hónapot, megspóroltam volna az idegeskedést és a pénzt.

Aztán az év végén volt egy országos statisztikai összeírás, ez újabb gondot jelentett: vetessük fel magunkat vagy ne? Mi már nagyon ráfizettünk egyszer egy ilyen statisztikai összeírásra. Pedig csak azt vallottuk, ami igaz volt, és amire az őseink is mindig kértek: ne tagadjuk le és ne feledjük el az anyanyelvünket. Eszerint vállaltuk, hogy német az anyanyelvünk, hiszen egymás közt tényleg mindig németül beszéltünk. Ki gondolta volna, hogy az lesz németiségünk és egyéni életünk teljes szétesésének oka, amit abban a felmérésben felhasználtak ellenünk? Gyuri felvetette magát, de mi nem. Ez az izgalom is elmúlt.

Akkoriban Feri testvérbátyámnál, egy pici konyhában laktunk. Ez megint csak egy lehetetlen állapot volt. Amíg csak hárman voltunk, vagyis míg a férjem nem volt otthon, még elfértünk valahogy, pláne, hogy én a nagy családban tevékenykedtem hol itt, hol ott. De amikor Gyuri hazajött, kezdett nagyon szűk lenni az a kis konyha. Egy álló évig jártam a lakáshivatalt, már nagyon unhattak engem. (De az volt az egyedüli célravezető módszer, ha hetente minimum egyszer megjelent az ember.) Szóval azt mondták a Dunaharaszti Lakáshivatalban, hogy a Kossuth Lajos utca 23-ban van egy romos kis szoba, nyári konyhával. Kérdezték, van-e pénzünk, hogy rendbe hozzuk? Mindenesetre nézzük meg.

A hely nagyon tetszett, de az épület északi fekvésű, sötét és vizes volt. A tető leszakadva, a mennyezet lóg. Szeneskamrának használták legutóbb. Viszont a környezete kulturált, a ház többi lakói művelt emberek, a HÉV-állomás csak öt percre van. Elfogadtuk. A ház tulajdonosa egy idős házaspár volt, az utcai szobákban egy fiatal házaspár lakott egy aranyos kislánnyal. Az idős házaspár nagyon szimpatikus volt nekem, különösen a bácsi. Olyan igazi század eleji öregúr volt. Mi is megfeleltünk nekik. De a lakás állapota nyomorúságos volt. Két hétig mentünk Gyurival minden nap renoválni, takarítani. 1950. március 19-én költöztünk be a Kossuth Lajos utca 23-ba. Nagyon boldogok voltunk, hogy most már nekünk is van önálló lakásunk.

A háziak nagyon helyesek voltak, az idős bácsi nagyon megszeretett minket, és mi is szerettünk ott lakni. Nagyon szegények voltunk, a bajok ott is utolérték bennünket. 1950 júniusában megpróbáltam dolgozni menni a *Sortexbe*. De a megtépázott idegeim nem bírták az akkori iramot, hat hónap után ott kellett hagynom a gyárat. Alighogy én otthon maradtam, Gyuri lett beteg. 1951 márciusában veseműtetre kellett mennie. Öt hétig feküdt Budán, a János Kórházban. A műtét jól sikerült, minden áldott nap bementem meglátogatni. Naponta 5 Ft volt csak a villamosjegy, és persze a betegnek is vinni kellett mindig valamit. Jobb és még jobb falatokkal mentem,

hogy gyorsan felerősödjön. A Szalai Annuska is küldött két tyúkot, hogy főzzek a betegnek finom leveket. Gyuri szerencsésen felépült, és hazajött. Alig volt otthon a férjem egy hete, a rá következő szombatra a kis Gyurkát kellett mentővel a zsidó kórházba szállítani, vakbélműtétre. Újabb kiadások. Addigra már sok mindent pénzzé tettem, megint nyögtünk, és nagyon kellett spórolni. A Szalaiék még mindig segítettek. Ez a család többszörösen visszaadta azt, ami segítséget Szalai Jani kapott tőlünk a front átvonulásakor. Amikor a legmélyebben voltunk, mintha megtudták volna, mindig ők húztak ki a csávából pénzzel és élelmiszer-adományokkal is.

Végre 1953 tavaszán Sebő leérettségizett. Lesz egy plusz kereső a családban! Igen ám, de kihelyezték vidékre, Dunaföldvára. Az ő szakterületén pillanatnyilag nem volt szabad hely Budapesten. Így a Könyvípari Minisztériumban rábeszéltek, hogy menjen a kenderiparba. Ott nagy hiány van középszintű szakmai káderekben, és a hat hónapos szakmai gyakorlat után Pesten kap állást, a Dunántúli Rostipari Vállalatnál. Itt a főmérnök elvtárs mellé helyezik műszaki titkárnak. Hát majd ez a félév is elmúlik.

Igen ám, de ősszel behívták katonának. Felmentés nincs, mert évvésztés lévén, a továbbtanulása miatt amúgy is kapott már két év halasztást. A dunaföldvári cégnél jó helye volt. Minden részlegben dolgozott, hogy megismerje a teljes gyártási folyamatot. Ott volt a remény a pesti állásra, a központban biztosabb az előbbre jutás lehetősége. Viszont mint kezdő gyakornoknak, kevés volt a fizetése, és annak ellenére, hogy a szállásért csak havi 10 Ft-ot kellett fizetni, élelmeznie kellett magát. Arra is spórolt szegényke, hogy tudjon még kicsikét haza is vinni, hiszen Gyurka iskolás volt még.

Mikor aztán a honvédségtől leszerelt, nem engedtem vissza vidékre. Ráadásul a két év után a pesti Kenderipari Központban teljes vezetőségcsere volt, és már szó sem esett a korábbi ígéretről. Így otthagytam a kender- és len-szaktám, de a szövés technikus gyakorlati ideje nem volt meg. El kellett volna végezni a fél éves szövés technikus gyakorlatot, és akkor talán el tudott volna helyezkedni textiltechnikusként.

Akkor már 23 éves volt Sebő, és nem volt egy rendes ruhája! A Sortexben megígérték, hogy ha dolgozni kezd mint szövő, egy idő után majd kiemelik. A felvétele után alig pár héttel értesítették a minisztériumból a gyárat, hogy 150 főt el kell bocsátani. Létszámleépítés volt. Pech, mert ilyesmi se előtte, se utána általában nem volt Magyarországon, de Sebő éppen beleesett. Őt, mivel új felvételes volt, nem bocsátották el, de nem is biztatták a maradásra, a kiemelés pedig már meg sem lett említve. Kínlódott három vagy négy hónapot, ezalatt 300–400 Ft szövő tanuló pénzt fizettek neki. Mikor panaszt emelt a minisztériumban, áthelyezték Csepelre, a Magyar Posztógyárba. A beosztása szerelő, a havi keresete 750 Ft + prémium lett. Itt jól érezte magát, mert ez gyapjúipari gyár volt, és ő a nyári üzemi gyakorlatait is gyapjúszővődékben dolgozta le. Már a Tech-

nikumban is kedvesebb volt számára a gyapjú szövő gép, mint a pamut gép. Sebő a mai napig (1956. 06. 20.) is ott dolgozik.

Amikor én 1950 júniusában megpróbáltam újból elhelyezkedni a textiliparban, rögtön felvettek. Már két éve nem szőttem, de gyorsan belejöttem. Két hónapra rá már többet kerestem, mint a férjem. Neki akkor még heti fizetése volt, később vezették be a havi bért. Aztán a fizetés is kevesebb lett. Akkor már elkezdődött a brigádban való dolgozás, és ebben mindig nekem volt a legjobb a teljesítményem, de a fizetésem nem volt több a legrosszabb dolgozóénál. Mert a teljesítményt a brigád átlagával számolták el tagokra bontva. Akkoriban beteges is voltam, a szívem rakoncátlanokodott, állandóan jártam az üzemi orvoshoz. Az orvos megtiltotta a gépi munkát. Nagy harc volt, mert nem akartak levenni a gépekről, és én sem nagyon akartam ezt, mert akkor még kevesebbet kerestem volna. Akkor meg már nem is érdemes dolgozni menni. Így történt, hogy egy éjszakai műszak utáni fizetéskor megharagudtam, mert nagyon keveset kaptam, és többé nem is mentem be. Persze nem akartak kiléptetni, folyton üzentek értem, de én fél év munkaviszony után kimaradtam.

Akkor megint Szalai Janihoz mentünk kölcsönpénzért és vettünk belőle egy használt körkötő gépet. Azon kezdtem kínlódva dolgozni. Nagyon keveset kerestem vele. Aztán varrtam is a környezetemben. Tartottunk kecskéket, megvolt a napi három liter tejünk, ami akkor nagy szó volt. Mert a tej még hiánycikk volt. Sok házi nyulunk is volt. Így kínlódva, nagyon nehezen, de mégis boldogan éltünk a kis Kossuth Lajos utcai szoba-konyhás lakásunkban. Örültünk annak, hogy együtt vagyunk és annak is, hogy aránylag egészséges mindenki.

Közben, ha jól emlékszem, 1951-ben szűnt meg a jegyrendszer. Mindent szabadon lehetett vásárolni. De mindennek, még a sónak is rögtön *duplája* lett az ára. A disznóhús 13 Ft volt, 32 Ft lett. A férjem akkor keresett 600 Ft-ot egy hónapban. Kétségbeesésben sírva fakadtam, mi lesz most? A liszt 5,30-ról 10,60-ra ugrott. Megint úgy gondoltam, nincs tovább. Pedig az élet csak ment tovább. 1952 novemberében én lettem beteg, asszonybajom volt. Megint egy csomó kiadás.

Ebben az időszakban már kaptunk a németországi rokonoktól is csomagokat. A Kati sógornőm és Péter sógorom is küldtek holmikat, például keleti fűszereket. Legtöbbje saját felhasználásra került, de sok mindent eladtunk. Abban az időben, az 1949-es év után a németeknél egy csapásra minden megjelent a piacon. Kezdték jól élni. Ezt mutatta az is, hogy már csomagokat is küldtek nekünk. Később már nem érte meg csomagot kapni, mert igencsak megvámolták még a használt holmikat is. Ha egy csomagban két kabát volt, akkor az egyiket elrekvitalták azzal, hogy ez már kereskedelmi célokat szolgál. Persze az elkobzott árukról soha egy elismervényt vagy számlát nem adtak. Péter sógor is sok csomagot küldött, különösen, amikor Gyuri beteg volt. Akkor még

nem lehetett penicillint kapni, Péter azt is küldött. A János Kórházba is küldött Gyurinak csomagot, abban egy kiló citrom és sok finomság is volt. Hála Péternek és Katinak, ez az időszak is elmúlt.

* * *

1956. január 12-én földrengés volt. Leírom, hogyan zajlott le. Férjem és Sebő fiam éjszakai munkában dolgozott a soroksári szövedében. Csuli negyedik volt, neki karácsonyi iskolai szünete volt. A nagypapa szobájában aludt, a valamikori műhelyben. Én elől aludtam, az utcai szobában, és közöttünk volt a konyha. Január 12-én reggel háromnegyed hétkor még csendes volt a házunk, mindhárman aludtunk. Arra ébredtem, hogy reng a ház, és rettenetes mélyről jövő moraj hallatszik. Az egész ház hullámzik, hintázik, minden csörömpöl, ami mozdulni tud. A fejemre vakolat potyogott. Alig kaptam levegőt, akkora por volt a szobában. Ezért félhomály volt, és nem láttam semmit. Hallom, hogy a nagypapa kétségbeesetten kiabál. Az én ajtómmal nem volt egészen becsukva, mert ha egyedül aludtam, sosem csuktam be egészen. Mégsem tudtam kimenni, mert beszorult. Gyurika meg közben a műhelyajtóval kínlódott, mert az is beszorult. Aztán kijutottunk mindhárman, hálóingben és láttam, hogy hála Istennek, egyiknek sincsen baja. Akkor visszaszaladtam, és kotorásztam volna össze a ruhámat, de nem mertem bent maradni, hanem az udvar közepére dobtam a lábtörölőt, és odakint öltözködtem. Csuli is cipőt és kabátot vett magára, de már közben hallottuk a nagy sírást és jajgatásokat. Mikor a ruha nagyjából rajtam volt, szaladtam ki az utcára. Ott volt aztán a szomorú látvány! A házak eleje, az ablakok a tokkal együtt kidőlvén. A szomszéd háznak teljesen összeomlott a teteje. Pár házzal lejjebb is összeomlott egy ház. Szalad ki egy 15 éves kislány a három éves kishúgával a karján. Mutatja nekem a karját. Le van nyúzva a hús, csorog a vér. Mondja, hogy a másik testvérhúga, aki 14 éves, az Erzsike, meghalt. Ráesett a gerenda és nem lehet kivenni alóla. A kislány édesanyja szalad a haját tépve, segítséget kiabálva, mert az ő férje is éjszakai volt. Ásókkal és lapátokkal szaladtak a szomszédok kiásni a gyereket. Mikor kihozták az udvarba, felnyitotta a szemét és vizet kért. Nagy probléma volt a víz, mert minden házban a vizesvödrök félig tele voltak vakolat-tal, szeméttel. A kútból húzott víz is sáros volt. De akkorra már nem is kellett neki a víz, mert meghalt szegény. Bentebb a faluban is meghalt egy 47 éves ember, azt is a gerenda nyomta agyon. Mindenki rémült volt, és igazából nem is fogtuk fel, hogy mi történt. A legtöbb ember és én is atombombára gondoltunk. Ez azért volt számomra kétségbeejtő, mert rögtön úgy kombináltam, hogy ha Taksonyt csak a szele érintette, mi lehet akkor attól távolabb? Máris sírni kezdtem, hogy vajon mi van az én két éjszakai munkával? Nem érte-e még nagyobb baj őket? Féltőre elteltével bementem a házba. Addigra egészen kivirradt. Nagyon szomorú állapot volt odabenn.

Vastag törmelék a földön, az ágyakon, az ajtók to-kostul sarokra állnak, nem lehet sem kinyitni, sem becsukni őket.

Nagy nehezen, nyolc órára hazaért Gyuri. Na, hála Istennek, csakhogy látom az egyiket! Sebő Pest-re ment a cipőjéért, szóval velük nem történt baj. Aztán háromnegyed kilenckor jött egy újabb rengés, de ez már jóval gyengébb volt. Gyuri elkezdte a törmelékét kitakarítani. Vödörszámra vitte ki. A speizben álló stander a hússal, a befőtt, a lekvár, a paradicsom mind összetört, a malter, üveg és gyümölcs összekeveredett. Az én ágyam 20 centiméterrel el volt csúszva a helyéről. A konyhában a sparherdt egyik vége a fal mellett volt, a másik vége 30 centiméternyire csúszott ki. Minden egyes főfal három-négyfelé volt szakadva.

A ház főfalai az alap mentén végig elmozdultak. Nagy csoda volt, hogy állt egyáltalán ilyen rettenetes rengés után. A szomszédház kéménye majdnem az udvarunk közepén feküdt. Amelyik kémény nem volt ledőlve, annak legtöbbször középtájon el volt fordulva, és ferdén ült a kéménycsonkon.

Dél felé gázon főztem teát a szomszédoknak is. Senki sem mert a házakban maradni, mert egy kicsit még mindig remegett a talaj. A házak pedig úgy álltak az első nagy rengés óta, mint a kártyavárak. Már nem kellett volna sok, hogy még több összeomljon. Ahhoz, hogy egész nap kint legyen az ember, hideg volt, ezért a kertben raktunk tábor tüzet, és a szomszédokkal körbeültük. A másik szomszédban kihozták az udvarba a sparherdet és mellé az ágyat a gyerekeknek, az egészet körülraktuk kukoricaszárral. De aztán esni kezdett az eső. Jöttek a katonák segíteni, kezdték leszedni és szortírozni a tetőcserepeket. Sok helyen ott volt a padláson a füstölt húsféle, vagy a frissen kimosott fehérnemű. A Vöröskeresztes nővérek házról házra mentek, beszóltak a kapukon, hogy okvetlenül csak forralt vizet igyunk.

Másnap dél felé jött egy hangszórós autó. Megállt az utca közepén, csengetett, és közhírré tette, hogy az emeletes iskola egyik földszinti terme fűtve van. Az idősebbek, betegek, családosok a gyerekeikkel, a hajléktalanok oda mehetnek. A másik hirdetés arról szólt, hogy a lakosság nyugodjon meg, a károk helyre lesznek állítva. Azt is bementették, hogy a földműves szövetkezet udvarán főtt ételt lehet kapni; a Fő utcában sátorüzlet nyílt, lehet menni vásárolni (a kisboltok mind zárva voltak). Igen ám, de újból közeledett az este. Napközben még megvoltunk valahogy. De este hogyan legyen? A házban nem mertünk aludni, hiszen a föld időnként remegett. A szabad ég alatt sem maradhattunk, hiszen még január havában voltunk. Kukoricaszárat raktunk a disznóól padozatára, arra tettük az ágyneműt, és az ólat is körberaktuk kukoricakévékkel. Aludni igazán nem tudtunk benne, mert a rossz deszkák között huzatos volt, de a jó ágyneműnkben legalább melegen voltunk. Itt nem féltünk, még ha éreztük is a föld remegését, mert az ól nem dől össze, akármi-lyen rozoga is.